

**UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL FILOLOGIE**

**REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT**

***TRADUCERI ROMÂNEȘTI DIN AFORISMELE LUI
ARTHUR SCHOPENHAUER. O ANALIZĂ DIACRONICĂ***

Conducător de doctorat:

Prof.univ. dr. Petre Gheorghe BÂRLEA

Student-doctorand:

**Asist. univ. Cecilia-Iuliana
DUMITRACHE (căs. VÂRLAN)**

CONSTANȚA 2015

Tema prezentei teze de doctorat se concentrează în jurul unei opere de maturitate a lui Arthur Schopenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață* (denumite *Aforisme* pe întregul parcurs al lucrării), și a versiunii românești a acesteia, urmărind să examineze contrastiv-diacronic diferitele variante existente în limba română, precum și influența lor asupra dezvoltării limbii în care au fost traduse.

Motivația alegerii acestei teme rezidă în două aspecte: primul este acela că traducările, în general, au reprezentat o constantă a preocupărilor mele, atât ca traducător autorizat, cât și ca cititor de literatură universală, care, pus în fața mai multor variante românești ale aceluiași text, a fost determinat să reflecteze asupra problematicei traducerilor și a traducătorului, asupra relației de fidelitate față de original, precum și asupra dificultății de găsire a unei soluții adecvate în nu puținele cazuri de intraductibilitate prezente în textele cu care lucram. Al doilea motiv pentru alegerea acestei teme a fost observația că, deși alte opere schopenhaueriene au cunoscut reinterpretări contemporane, publicate la edituri românești pe parcursul ultimilor ani, *Aforismele* se publică încă și astăzi, în aceeași versiune, și anume, cea din 1912, a lui T. Maiorescu. Se cuvine să precizăm aici faptul că, deși această lucrare a lui A. Schopenhauer nu reprezintă opera sa principală, ea este, totuși, cea care i-a facilitat recunoașterea, către sfârșitul vieții sale, în lumea filosofică de limbă germană și apoi în cea universală. În plus, prin intermediul traducerilor acestor *Aforisme*, publicate de T. Maiorescu la numai două decenii de la apariția lor în lumea culturală germană, publicul românesc a avut ocazia de a-l cunoaște pe marele filosof german, care avea să devină interesant mai ales prin influența pe care marele gânditor a avut-o asupra creației lui Mihai Eminescu, pe care Titu Maiorescu o promova în aceeași perioadă.

Dincolo de creativitatea traducătorului, din punctul de vedere al diferențelor structurale dintre cele două limbi implicate în traducere, însăși suprapunerea celor două texte (original și traducere) ni s-a părut interesantă și extrem de productivă în ceea ce privește examinarea modalităților de care dispune limba-țintă (limba română) în echivalarea unui text scris într-o limbă aparținând unei mari culturi și în care se scrisese deja multă filosofie (limba germană). Din perspectiva limbajului filosofic, limba română se afla într-un stadiu incipient de dezvoltare, la momentul realizării traducerii *Aforismelor* de către Titu Maiorescu. Din acest motiv, observarea procedeeelor de compensare pe care traducătorul a fost nevoit să le utilizeze, atunci când nu avea echivalente în limba-țintă pentru a acoperi concepte exprimate în limba-sursă și când

suprapunerea celor două idiomuri era imposibilă, devine relevantă pentru studiul evoluției limbii-țintă, mai ales dacă ne referim la un limbaj de specialitate atât de pretențios.

Așadar, **obiectivul general** al prezentei lucrări a fost acela de a verifica etapele genezei unei traduceri realizate în urmă cu un veac și a implicat o dublă analiză: pe de o parte, cea a relației dintre textul original și textul românesc echivalent și, pe de altă, evidențierea asemănărilor și deosebirilor dintre diversele variante de traducere ale aceluiași text, realizate de același traducător, în momente diferite al creației sale. **Punctual**, acest obiectiv general s-a realizat prin identificarea metodelor și a strategiilor de traducere utilizate în diferitele variante ale versiunii românești, prin verificarea validității și aplicabilității acestor principii și strategii în respectivele variante, prin identificarea soluțiilor utilizate de traducător pentru rezolvarea cazurilor de intraductibilitate. De asemenea, în anumite pasaje unde mesajul din textul-țintă pare să fie oarecum distorsionat față de original, ne-am permis să propunem soluții noi de traducere, dat fiind stadiul actual de dezvoltare a limbii române și, mai ales, a componentei sale filosofice.

Cercetările în domeniul traductologiei sunt foarte avansate, cum se știe, astfel că, în primul capitol al prezentei teze de doctorat am realizat o trecere în revistă a celor mai importante și interesante abordări referitoare la conceptul de traducere și la cel de traductologie, menționând, de asemenea, strategiile și procedeele de traducere utilizate în procesul de echivalare a textelor, așa cum rezultă acestea din literatura de specialitate, dar pentru care am oferit exemplificări cu referire - strict - la relația germană-română. În acest mod, a fost conturată grila de analiză necesară cercetării contrastive pe care ne-am propus-o. În plus, în al doilea capitol al tezei, am valorificat și o serie de studii referitoare la filosofia limbajului, cu aplicabilitate directă la fenomenul traducerilor, mai ales în relație cu textele filosofice, extrem de dificil de încadrat în tipologia uzuală (texte literare vs texte tehnice) și, deci, extrem de dificil de normat din punctul de vedere al actului de traducere.

Foarte important de subliniat este faptul că, deși există nenumărate studii, atât biografice, cât și de specialitate, referitoare la Arthur Schopenhauer, până acum nu s-a ocupat nimeni, după știința noastră, de o indexare și de o analiză a traducerilor operelor acestuia în limba română, care să demonstreze evoluția peisajului cultural al limbii-țintă (limba română).

Materialul de lucru este format, pentru textul-sursă, dintr-o ediție bibliofilă a Bibliotecii Naționale a Germaniei, ediție care, conform casetei redacționale, reproduce textul original și autorizat de însuși autorul lucrării, pe care am coroborat-o cu ediția operelor complete ale lui

Arthur Schopenhauer, realizată de Julius Frauenstädt, editorul personal al filosofului german și executorul său literar. Pentru textele-țintă, cercetarea se întemeiază pe trei ediții succesive datorate lui T. Maiorescu însuși, precum și pe reeditări moderne, care au beneficiat de îngrijiri academice.

Modalitățile de analiză pe care le-am utilizat în analiza traducerilor în limba română sunt descrierea și analiza contrastiv-tipologică, în conformitate cu cele două direcții de cercetare pe care ni le-am stabilit ca obiectiv general. Plecând de la textul original, am suprapus diversele variante existente ale traducerii operei discutate, cu scopul de a analiza punctual metodele și strategiile de traducere utilizate în demersul de a realiza o traducere adecvată. Concret, am examinat asemănările și diferențele dintre diferitele opțiuni de traducere, am identificat metodele și strategiile de traducere utilizate, analizând validitatea și aplicabilitatea acestora, în vederea determinării gradului în care traducerea respectivă își atinge scopul, și anume acela de a reuși comunicarea în textul-țintă a sensurilor și a structurilor logice și emoționale ale textului-sursă. De asemenea, am analizat contrastiv și diacronic, totodată, intervențiile pe care traducătorul le-a realizat în propriul text, în momente diferite ale elaborării versiunii traduse. Pentru studiul contrastiv-diacronic am ales două niveluri de analiză: primul, cel al macrotextului, în care analiza pragmalingvistică a presupus examinarea structurilor lexico-gramaticale, sintactice și stilistico-pragmatiche ale fiecărui enunț integral dintr-un anumit fragment al operei respective, cu scopul de a vedea cum funcționează mecanismele semantico-stilistice la nivelul respectiv și cum au fost acestea transferate în textul-țintă, respectând intenționalitatea pragmatică a autorului original; al doilea nivel de analiză este cel al claselor gramaticale și a avut scopul de a urmări modul de echivalare în limba română a fiecărei clase și de a trage concluzii referitoare la eventuala tipologie a strategiilor de traducere utilizate pentru fiecare dintre ele.

Teza noastră de doctorat se împarte în cinci capitole. Primele două dintre ele cuprind o analiză a celor mai importante studii privind aparatul teoretic și critic referitor la traduceri, în general, și la cele de tip filosofic, în special, precum și o prezentare, fără pretenție de exhaustivitate, a traducerilor din texte germane, cu accent pe cele de tip filosofic, apărute în epoci definitorii pentru dezvoltarea culturii și a limbii române (epoca *Școlii Ardelene* și cea a *Junimii*). Capitolul al treilea prezintă, succint, cele mai importante particularități ale stilului filosofului german, prezente în întreaga sa operă și care se regăsesc și în lucrarea analizată de noi, în timp ce ultimele două capitole reprezintă cercetarea contrastiv-diacronică a diferitelor

variante ale versiunii românești a *Aforismelor* lui A. Schopenhauer. Acest demers de analiză lingvistică a unui text filosofic, desfășurat pe două niveluri (cel pragmalingvistic și cel al claselor gramaticale), ni s-a părut util nu doar studiului nostru, ci și viitorilor eventuali traducători ai *Aforismelor*, a căror intenție ar putea fi aceea de a adapta discursul versiunii românești a lui Titu Maiorescu la limba română contemporană, ținând seama de evoluția evidentă a acesteia și, mai ales, a componentei sale de limbaj filosofic.

Câteva dintre concluziile la care am ajuns în urma întregului studiu realizat sunt prezentate în cele ce urmează:

1. Varianta care prezintă cele mai multe modificări ale textului față de forma anterioară este A₉₀, adică cea prilejuită de publicarea traducerii *Aforismelor* în volum, în 1890. Varianta anterioară (notată de noi A_{72/76}) este, de fapt, prima din seria de cinci variante de traducere publicate antum de Titu Maiorescu. Această variantă a fost realizată cu aproape două decenii în urmă față de A₉₀ și a apărut în revista *Convorbiri literare*, în perioada 1872 -1876. Variantele ulterioare celei din 1890 prezintă și ele modificări, dar acestea sunt minore și puține la număr. Se poate afirma că varianta A₉₀ este aproximativ identică cu cea din 1912 (A₁₂), considerată a fi varianta definitivă și cea care, adaptată fiind la grafia actuală, se republică și astăzi în cadrul peisajului editorial și cultural românesc;
2. În raport cu A_{72/76}, varianta A₉₀ reprezintă o traducere mai puțin fidelă textului-sursă, dar mai apropiată de capacitatea de înțelegere a cititorilor români ai epocii respective. Cu alte cuvinte, T. Maiorescu a decis să revizuiască textul, acordând o mai mare atenție structurii și stilisticii limbii române, după cum însuși mărturisea în *Prefața* la ediția publicată în volum, în 1890; astfel, o serie de sintagme, care fuseseră traduse cvasi-literal în A_{72/76}, suferă rafinări stilistice în A₉₀;
3. Din punctul de vedere al strategiilor de traducere utilizate de Titu Maiorescu în tălmăcirea *Aforismelor*, în prima variantă (A_{72/76}), se observă o preponderență a traducerii literale a textului-sursă, cu necesarele transpoziții impuse de topica diferită în cele două limbi implicate în traducere. Cu toate acestea, traducătorul nu ezită în a folosi, pe alocuri, traducerea modalizată, căreia i se adaugă multe situații de supratraducere, dar și câteva de subtraducere (cf. P. Newmark, 1995, 39). Există destule cazuri în care aceste strategii se regăsesc în aceeași frază;

4. Sub aspect lexical și etimologic, se observă rezistența lui T. Maiorescu împotriva asaltului de neologisme, cu precădere în momentul în care învățatul junimist și-a revizuit traducerea, în 1890. Astfel, în contextul strategiei de traducere literală pe care a aplicat-o consecvent în varianta inițială (A_{72/76}), T. Maiorescu a utilizat o serie de împrumuturi neologice de origine latină. Variantele ulterioare, începând cu această primă revizuire, din 1890, etalează termeni autohtoni, mulți dintre ei proveniți din turcă sau din slavă, pe care traducătorul îi considera, probabil, mai împământeniți în limbajul cititorilor săi de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Am observat, deci, că Titu Maiorescu, în încercarea sa de a rămâne fidel textului german, nu a ezitat să utilizeze lexeme care nu erau neapărat de origine latină, dar care reprezentau echivalente mai potrivite atât cu textul-sursă, cât și cu sfera de receptare a cititorului român al epocii respective; există, însă, și situații în care, din dorința de a evita introducerea neologismelor acolo unde i se părea că există echivalente românești, traducătorul a utilizat calcuri nefericite alese pentru contextele respective;
5. Cele mai mari dificultăți pe care le-a avut de înfruntat Titu Maiorescu în traducerea sa au fost cele determinate de inexistența, în limba română, a unor echivalențe direcți pentru anumite structuri lexico-morfologice și sintactice specifice limbii germane: substantivele compuse prin juxtapunere, modul *Konjunktiv I* al verbelor sau construcția gerundivă cu funcție de atribut. De cele mai multe ori, învățatul junimist a reușit să rezolve cu succes problemele induse de diferențele dintre cele două limbi implicate în traducere, dând dovadă de o creativitate deosebită și de o ușurință în mânuierea „virtuților compensatorii ale limbii române” (Cf. I. Kohn);
6. Dificultăți traductologice suplimentare au rezultat din problemele create de stadiul incipient de dezvoltare a limbajului filosofic românesc de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Așa cum am remarcat deseori pe parcursul prezentei teze de doctorat, Titu Maiorescu se străduiește, concomitent, să rămână fidel textului-sursă și să se facă înțeles de cât mai mulți dintre cititorii săi.
7. Receptarea textului-sursă apare, pe alocuri, ca distorsionată în anumite pasaje punctuale din textul-țintă, motiv pentru care am considerat că este nevoie de o revizuire a acestora, propunând, în consecință, variante proprii de traducere pentru cazurile respective. Considerăm că acest demers este nu doar posibil, ci și necesar,

având în vedere cele două aspecte care au creat cele mai mari impedimente în perioada realizării traducerii: a) limbajul filosofic românesc actual a evoluat către un nivel de dezvoltare suficient și comparabil, într-o anumită măsură, cu cel din limba germană; b) limbajul uzual curent a adoptat, deja, pe scară largă, neologismele care i se vor fi părut lui Titu Maiorescu prea puțin familiare cititorilor săi.

Importanța lansării, în peisajul cultural al Țărilor Române de la sfârșitul secolului al XIX-lea, a versiunii românești a *Aforismelor* lui Arthur Schopenhauer, la doar două decenii după apariția acestora la Berlin, este de netăgăduit.

În contextul în care limba utilizată de filosoful de la Frankfurt este, uneori, destul de dificilă chiar și pentru germaniști, iar limba română de la momentul realizării traducerii *Aforismelor*, cu precădere componenta sa de limbaj filosofic, nu era îndeajuns de dezvoltată pentru a putea „suporta” terminologia evoluată a filosofiei germane, învățatului junimist a dat dovadă, în calitate de traducător, de o creativitate deosebită în cadrul întreprinderii sale de a tălmăci texte filosofice, în general, și pe Arthur Schopenhauer, în special. Așa cum am arătat pe parcursul întregii teze de doctorat, Titu Maiorescu a folosit diverse strategii și procedee de traducere, al căror studiu poate fi extrem de folositor celor care doresc să observe și să utilizeze, la rândul lor, modalitățile de compensare de care dispune limba română în actul de traducere a unor opere ale literaturii filosofice universale (în cazul de față, ale filosofiei germane).

Precum se știe, însă, conform afirmațiilor întâlnite deseori în literatura de specialitate, o traducere nu este niciodată perfectă, ea poate fi doar perfectibilă. Unele studii de traductologie plasează echivalența în traducere sub semnul orizontului de așteptare al publicului-țintă. Se poate spune, probabil, că o traducere este bună, dacă răspunde cel mai bine nevoilor publicului țintă și perioadei în care a fost realizată. Analiza concretă pe care am realizat-o asupra variantelor versiunii românești ale *Aforismelor* lui Arthur Schopenhauer a demonstrat că intenția vădită a lui Titu Maiorescu, în calitate de traducător, a fost permanenta adecvare a textului său la posibilitățile limbii în care s-a realizat traducerea, dar mai ales la publicul-țintă din momentul realizării traducerii, ceea ce îi confirmă validitatea ca demers cultural de o importanță majoră. Ceea ce nu înseamnă, însă, că el nu poate fi adaptat la nevoile publicului actual.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. TRADUCERI, TRADUCTOLOGIE, FILOSOFIA LIMBAJULUI

- BANTAȘ, Andrei, CROITORU, Elena, 1999, *Didactica traducerii*, București: Editura Teora.
- BELL, Roger T., 2000, *Teoria și practica traducerii*. Traducere de Cătălina Gazi, Iași: Editura Polirom.
- CATFORD, J. C., 1965, *A Linguistic Theory of Translation, an Essay in Applied Linguistics*, London: Oxford University Press.
- CRISTEA, Teodora, 1998, *Stratégies de la traduction*, București: Editura Fundației „România de Măine”.
- CULLER, Jonathan, 2001, *The Pursuit of Signs. Semiotics, Literature, Deconstruction*, London: Routledge.
- DELISLE, Jean, LEE-JAHNKE, Hannelore, CORMIER, Monique C., 2005, *Terminologia traducerii*. Traducere și adaptare Rodica și Leon Baconsky, Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.
- FLONTA, Mircea, 1997, *Traducere și comunicare interculturală. Cărări înguste și dileme ale traducerii filosofice*, București: Editura Academiei Române.
- HEINZ, Michaela, „Probleme der Phrasemäquivalenz im allgemeinen zweischprachigen Wörterbuch (Deutsch-Französisch)”, în: Annette Sabban (Hg.), 1999, *Phraseologie und Übersetzen. Phrasemata II*. Bielefeld: Aisthesis Verlag, pp. 147 – 158.
- JEANRENAUD, Magda, „Traducerea filozofiei, filozofia traducerii” (studiu introductiv), în: Paul Ricoeur, 2005, *Despre traducere*, Iași: Editura Polirom.
- JEANRENAUD, Magda, 2006, *Universalile traducerii: Studii de traductologie*, Iași: Polirom.
- KOHN, I., 1983, *Virtuțile compensatorii ale limbii române în traducere*, Timișoara: Editura Facla.
- KOLLER, Werner, 1992, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, 4., völlig neu bearb. Aufl., Heidelberg, Wiesbaden: Quelle und Meyer.
- KUSSMAUL, Paul, „Übersetzen als Entscheidungsprozeß“, în: Mary Snell-Hornby (Hrsg.), 1993, *Übersetzungswissenschaft – eine Neuorientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis*, Tübingen: Francke Verlag, pp. 206 – 229.
- LADMIRAL, Jean-René, 1994, *Traduire: théorèmes pour la traduction*, Paris: Gallimard.
- LEVIȚCHI, Leon, 2001, *Manualul traducătorului*, București: Editura Teora.
- LUNGU BADEA, Georgiana, 2005, *Tendințe în cercetarea traductologică*, Timișoara: Editura Universității de Vest.
- NEWMARK, Peter, 1995, *Approaches to Translation*, New York a.o.: Prentice Hall International.
- NIDA, Eugene A., 1964, *Towards a Science of Translating*, Leiden: E.J. Brill.

- NIDA, E., TABER, Charles R., 1969, *The Theory and Practice of Translation*, Leiden, Netherlands: E.J. Brills.
- NIDA, Eugene A., 2004, *Traducerea sensurilor: Traducerea, posibilă și imposibilă*. Studiu introductiv, interviu, traducere și note de Rodica Dimitriu, Iași: Editura Institutul European.
- RICOEUR, Paul, 2005, *Despre traducere*. Studiu introductiv și traducere de Magda Jeanrenaud. Prefață de Domenico Jervolino, Iași: Editura Polirom.
- SABBAN, Annette (Hg.), 1999, *Phraseologie und Übersetzen. Phrasemata II*. Bielefeld: Aisthesis Verlag.
- SNELL-HORNBY, Mary (Hrsg.), 1993, *Übersetzungswissenschaft – eine Neuorientierung. Zur Integrierung von Theorie und Praxis*, Tübingen: Francke Verlag.
- STEINER, George, 1981, *După Babel. Aspecte ale limbii și traducerii*. Traducere de Valentin Negoită și Ștefan Avădanei. Prefață de Ștefan Avădanei. București: Editura Univers.
- WILSS, Wolfram, 1977, *Übersetzungswissenschaft. Probleme und Methoden*, Stuttgart: Ernst Klett Verlag.

II. ȘCOALA ARDELEANĂ, JUNIMEA

- BAGDASAR, N., 2003, *Istoria filosofiei românești*, București: Profile Publishing.
- BÂRLEA, Petre Gheorghe „Titu Maiorescu și sistemul ortografic al limbii române”, în: Marina Cap-Bun și Florentina Nicolae (coord.), 2013, *Junimea și impactul ei după 150 de ani*, București: Editura Universitară, pp. 9 – 32.
- BLAGA, Lucian, 1996, *Gândirea românească în Transilvania în sec. al XVIII-lea*, București: Editura Științifică.
- BRAGA, Mircea (coordonator), 2007, *Ideologia Junimii*, București: Editura Academiei Române.
- CORNEA, Paul, 1966, *De la Alecsandrescu la Eminescu. Aspecte – Figuri – Idei*, București: Editura pentru Literatură.
- CRIHANĂ, Marcel, 1998, *Școala Ardeleană*, Galați: Editura Porto-Franco.
- EMINESCU, Mihai, 1975, *Lecturi kantiene. Traduceri din Critica Rațiunii Pure*, editate de C. Noicași Al. Surdu, București: Editura Univers.
- GHERGHEL, Ion, 1934, *Poezii germani în oglinda tălmăcirilor românești – Traduceri, Imitații, Influențe. (Studii de literatură comparată)*, Brașov: Editura „Țara Bîrsei”.
- IVĂNESCU, Gheorghe, 2000, *Istoria limbii române*, Iași: Editura Junimea.
- MAIORESCU, Titu, [1939], *Insemnări zilnice*. Publicate cu o introducere, note, facsimile și portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu. Vol. II (1881-1886). București: Editura Librăriei Socec & Co. S.A..

- MAIORESCU, Titu, 1980, *Prelegeri de filozofie*. Ediție îngrijită, note și comentarii de Grigore Traian Pop și Alexandru Surdu. Cuvânt înainte de G. T. Pop, Craiova: Editura Scrisul Românesc.
- MAIORESCU, Titu, 1996, *Critice*. Volum îngrijit și prezentat de Al. Hanță, București: Editura Fundației Culturale Române.
- MAIORESCU, Titu, 2005-2006, *Opere*, vol. I-IV. Studiu introductiv de Eugen Simion. Ediție îngrijită, cronologie, note și comentarii de D. Vatamaniuc, București: Editura Univers Enciclopedic.
- MANOLESCU, Nicolae, 1997, *Istoria critică a literaturii române*, vol. I. Ediție revizuită, București: Editura Fundației Culturale Române.
- NEGRUZZI, Iacob, 2011, *Amintiri din Junimea*. Ediție îngrijită și prefăcută de Ioana Părvulescu, București: Editura Humanitas.
- OPREA, Ioan, 1996, *Terminologia filozofică românească*, București: Editura Științifică.
- ORNEA, Zigu, 1998, *Junimea și junimismul*, București: Editura Minerva.
- PETROVICI, Ion, 2005, *Din cronica filosofiei românești*. Ediție îngrijită și prefăcută de Ionel Necula, Iași: Institutul European.
- RĂDULESCU-POGONEANU, I., 1939, „Introducere”, în: Titu Maiorescu, [1939], *Insemnări zilnice*. Publicate cu o introducere, note, facsimile și portrete de I. Rădulescu-Pogoneanu. Vol. II (1881-1886). București: Editura Librăriei Socec & Co. S.A..
- RUSU, Liviu, 1966, *Eminescu și Schopenhauer*, București: Editura pentru Literatură.
- ȘINCAI, Gh., 1964, *Învățătura firească spre surparea superstiției norodului*. Studiu introductiv și ediție critică de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor. Prefăcută: acad. D. Prodan, București: Editura Științifică.
- ȘOLDU, Ioan, 2010, *Școala Ardeleană: rolul ei în istoria, cultura și spiritualitatea poporului român*, Blaj: Editura Buna Vestire.
- TEMPEANU, Virgil, 1943, *Istoria literaturii germane. Curente, rezumate, traduceri, înrăuriri, 132 ilustrații etc.*, București: Editura „Universul” S.A.
- VIANU, Tudor, “Junimea”, în: *ILRM*, București: EDP, 1971, pp. 131 - 259.

III. ARTHUR SCHOPENHAUER, TRADUCERI DIN A. SCHOPENHAUER ÎN LIMBA ROMÂNĂ

- ADMONI, Waldimir G., 1987, *Die Entwicklung des Satzbaus der deutschen Literatursprache im 19. und 20. Jahrhundert*, Berlin.

- ENGEL, Ulrich, *et. al.*, 1993, *Kontrastive Grammatik deutsch-rumänisch*, Heidelberg: Julius Groos Verlag.
- FRAUENSTÄDT, Julius, „Einleitung des Herausgebers“, în: Arthur Schopenhauer, 1891, *Sämmtliche Werke*. Herausgegeben von Julius Frauenstädt. Zweite Auflage. Neue Ausgabe. Erster Band, Leipzig: Brockhaus.
- HAACK, Hans-Peter, HAACK, Carmen (eds.), 2013, *Schopenhauer: Aphorismen zur Lebensweisheit*, Leipzig: Antiquariat und Verlag Dr. Haack.
- HOCHFELD, Sophus, 1912, *Das Künstlerische in der Sprache Schopenhauers*, Leipzig: Verlag von Johann Ambrosius Barth, <https://archive.org/details/dasknstlerische00hochgoog> (Mai 7, 2014).
- MAIORESCU, Titu, „Prefața traducătorului”, în: Arthur Schopenhauer, 1890, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. Traducere de Titu Maiorescu. București: Editura Librăriei Socec & Comp., pp. VIII-IX.
- PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), 2010, *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- RIBOT, Th. 1993, *Filosofia lui Schopenhauer*. Traducere din limba franceză de Cornel Sterian. București: Editura Tehnică.
- SAFRANSKI, Rüdiger, 1998, *Schopenhauer și anii sălbatici ai filozofiei. O Biografie*. Traducere din germană de Daniel Necșa. București: Humanitas.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1871, *Despre Filosofia la Universitate*. Traducere în prescurtare de T. Maiorescu, în: *Convorbiri Literare*, anul IV, nr. 23/1 februarie 1871, Iași: Tipografia Societății Junimea.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1872, „Aforisme pentru înțelepciunea în viață”. Traducere de T. Maiorescu, în: *Convorbiri Literare*, anul VI, nr. 8, Iași: Tipografia Societății Junimea.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1876-1877, „Aforisme pentru înțelepciunea în viață”. Traducere de T. Maiorescu, în: *Convorbiri Literare*, anul X, nr. 1-12, Iași: Tipografia Societății Junimea.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1890, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. Traducere de Titu Maiorescu. București: Editura Librăriei Socec & Comp.

- SCHOPENHAUER, Arthur, 1891, „Aphorismen zur Lebensweisheit”, în: *Sämmtliche Werke*. Herausgegeben von Julius Frauenstädt. Zweite Auflage. Neue Ausgabe. Leipzig: Brockhaus, pp. 331 – 530.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1891, “Ueber Schrifstelerei und Stil”, în: *Sämmtliche Werke*. Herausgegeben von Julius Frauenstädt. Zweite Auflage. Neue Ausgabe. Sechster Band, Leipzig: Brockhaus, pp. 536 – 586.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1908, *Viața, amorul, moartea*. Traducere de Constantin Pestreanu, București: Leon Alcalay.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1969, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. Traducere de Titu Maiorescu. Text stabilit de Domnica Filimon-Stoicescu. Studiu introductiv de Prof. univ. Liviu Rusu. București: Editura pentru Literatură Universală.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1978, *Gesammelte Briefe*, Bonn: A. Hübscher.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1995a, *Parerga și paralipomena (omisiuni și adăugiri); Scriitori și stil*, traducere de Robert Adam, București: Antet, pp. 52-53.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1995b, *Lumea ca voință și reprezentare*. Traducere de Emilia Dolcu, Viorel Dumitrașcu, Gheorghe Puiu. Proslogion și cronologie de Anton Adămuț. Iași: Editura Moldova.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 1997, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*. Traducere de Titu Maiorescu. Ediție îngrijită și postfață de Teodor Vârgolici. București: Saeculum, Vestala.
- SCHOPENHAUER, Arthur, 2014, *Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde. Eine Philosophische Abhandlung*, Berlin: CreateSpace Independent Publishing Platform.
- SOMMERFELDT Karl Ernst, STARK Günter, 1998, *Einführung in die Grammatik der deutschen Gegenwartssprache*, 3., neu bearbeitet Auflage unter Mitwirkung von Werner Hackel, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- WICKS, Robert, "Arthur Schopenhauer", în: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2011 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <http://plato.stanford.edu/archives/win2011/entries/schopenhauer/> (25 Aug., 2014).

IV. DICȚIONARE ȘI ALTE LUCRĂRI LEXICOGRAFICE

- *** *Deutsche Rechtschreibung. Regeln und Wörterverzeichnis*, München und Mannheim, Februar 2006.

- *** *Deutsches Universalwörterbuch (DUDEN)*, 1996, 3., neu bearbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.
 - *** *Dictionarul explicativ al limbii române (DEX)*, 2012, Academia Română, București: Univers Enciclopedic Gold.
 - *** *Dicționar german-român (DGR)*, 2010, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti” al Academiei Române, București: Univers Enciclopedic Gold.
 - *** *Dicționarul limbii române moderne (DLRM)*, 1993, Editura Academiei, http://www.webdex.ro/online/dictionarul_limbii_romane_moderne (Mar 16, 2015)
 - *** *Dicționarul Literaturii Române de la origini până la 1900 (Dicționar1900)*, 2002, ediția II-a, București: Editura Academiei Române.
 - *** DUDEN Rechtschreibregeln (<http://www.duden.de/sprachwissen/rechtschreibregeln>).
 - *** Larousse, <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> (Ian. 23, 2015).
- CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe, 1998, *Dicționar de termeni lingvistici (DTL)*, București: Editura Teora.
- GRIESBACH Heinz, SCHULZ, Dora, 1990, *1000 deutsche Redensarten*, Berlin; München; Wien; Zürich: Langenscheidt.
- SIMION, Eugen (coord. gen.), 2007, *Dicționarul General al Literaturii Române (DGLR)*, vol. I-VII, București: Editura Univers Enciclopedic.
- ȘĂINEANU, Lazăr, 1908, *Dicționar universal al limbei române*, a opta edițiune, revăzut și adăogit la Ediția VI-a, Editura „Scrisul românesc”, www.dacoromanica.ro (Mar. 12, 2013).